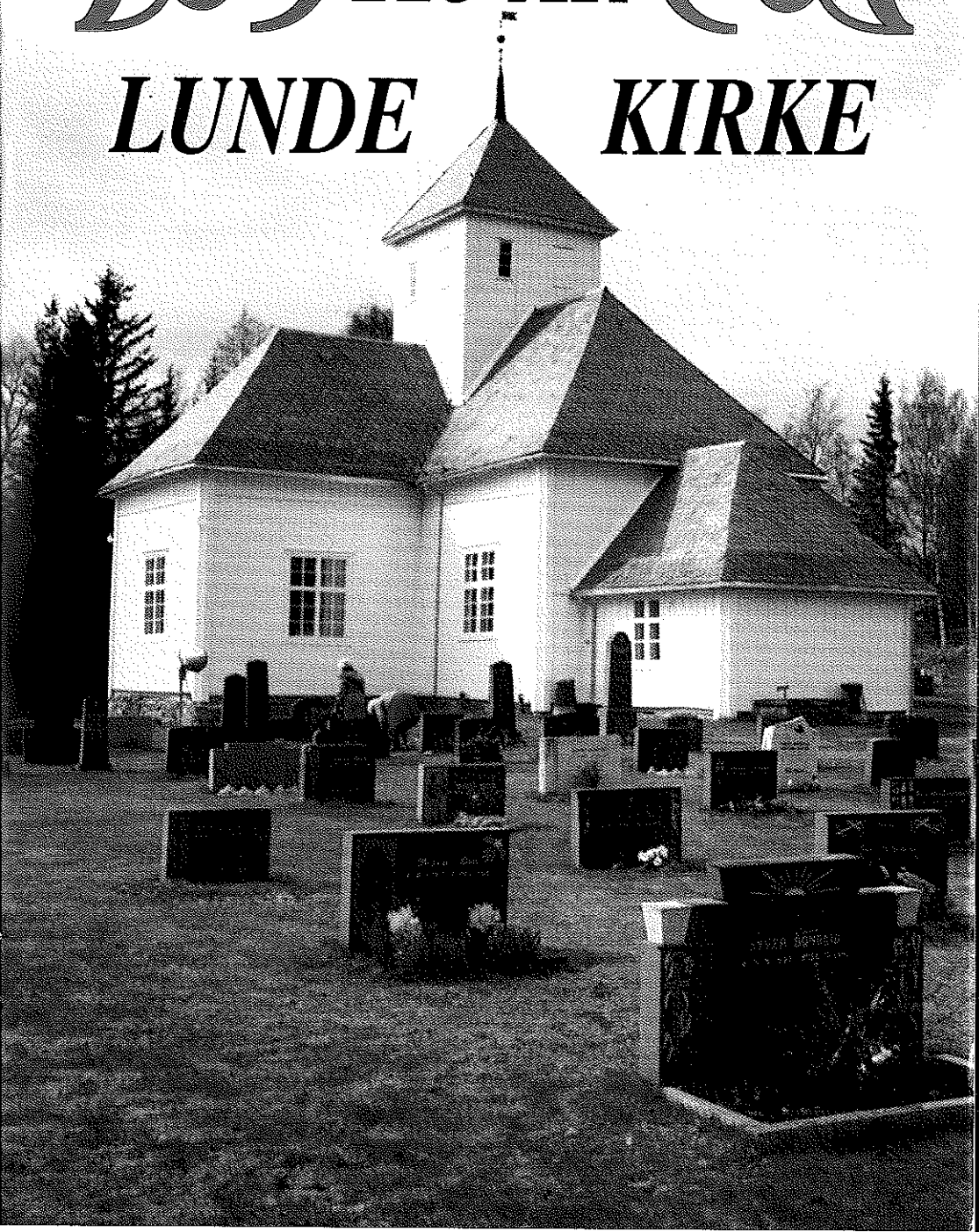

225 ÅR

LUNDE

KIRKE

LUNDE KIRKE 225 år

Lunde kirkes historie kan skrives på flere måter. Den kan skrives som bygningshistorie med vekt på arkitektur og inventar. Den kan skrives som bygdehistorie med syn for det Lunde kirke har betydd for generasjoner av liv i Vest-Torpa. Den kan skrives som begivenhetenes historie der vi kommer til orde som har rike minner fra festlige anledninger og sorgtunge stunder, fra sterke menighetsgudstjenester og stille nattverdsamlinger under kirkens vakre velv.

Den kan skrives som menighetens historie, med kirken som samlingspunkt for menighetens liv og arbeid. Den kan – og skal fremfor noe – skrives som Guds historie med mennesker i Vest-Torpa.

Når jeg skal sende min hilsen til kirkejubileet, fyller alt dette mitt sinn og gjør meg glad og takknemlig. For også jeg har en historie med Lunde kirke. Og fra denne historien vil jeg hente frem min siste visitas der, og minne om det ord jeg da holdt opp for menigheten. Nå kan det tale på nytt til menigheten:

«Der skal det være en kongsvei. Den hellige vei skal den kalles . . . De som er utfridd skal vandre der, de som Herren har løst ut, vender nå tilbake. De kommer til Sion med jubel, med evig glede om sin panne. Fryd og glede skal møte dem, sorg og sukk må rømme.» (Jes: 35, 8–10.)

Vi ser for oss Lunde kirke og kongsveien – Den hellige vei – som fører dit og snor seg mellom benkeradene. Det er et herlig syn, for der går alle de som Jesus Kristus – gjennom årene og frem til i dag – har utfridd og tatt til «Sion», til Guds rike. Det er et herlig syn, for der må sorg og sukk, synd og skyld vike for tilgivelsens, forsoningens og fornyelsens under. Det er et herlig syn, for der går alle med «evig glede om sin panne» – den eneste kristelige glorie som finnes:

Nådens gjenskinn over dem som kommer inn under Jesu Kristi livgivende strålingsfelt.

Dette er et syn som kaller på vår takknemlighet. Men det er samtidig et syn som utfordrer oss. Derfor er mitt ønske ved dette jubileum at folk i Vest-Torpa ser for seg forfedrene på kirkevei, og blir fylt av lengsel etter å slutte seg til og følge dem – og Herren Jesus – inn i det vakre og kjære Gudshus og dermed inn til Livet.

GEORG HILLE ¹⁾

Allerede før Svartedauen lå der to kirker i Torpa. Det var Kinn på Aust-Torpa og Ulensaker på Vest-Torpa. Begge kirkene var små stavkirker. Det interessante er at Ulensaker kirke både i et skriv av 13. mars 1337 og i et fra 2. april 1480 nevnes som soknekirke. Kinn nevnes ifølge O. Ryghs bok om gamle gardsnavn som sådan, i et skriv fra 1483. Hvorfor eventuelt Kinn, som også er nevnt i samme skriv fra 1337, da hadde avløst Ulensaker som soknekirke, vites ikke.

Den gamle Ulensaker kirke skal etter sigende ha ligget straks overfor husene i Nedre Ulsaker, i hvert fall i forhold til der husene på denne gården lå på slutten av 1700-tallet.

Jens Kraft skriver i sin bok om det Søndenfjeldske Norge fra 1840-årene at på gården Ulensaker i Vest-Torpa har det før reformasjonen «veret kirke, hvoraf enu sees levninger».

Ole Smeds bestemor Beret Olsdatter Ulensaker, født ca. 1788, fortalte at i hennes ungdom ble det oppbevart gangjern og dørbeslag som hadde vært i kirken, der på gården.

Hva som ble denne kirkes endelikt, vites ikke. Vi kan bare konstatere at en gang mellom 1480 og 1594 er kirken blitt nedlagt. I september 1594 besøkte biskop Jens Nilsson Land prestegjeld, og for Torpas del er kun Kinn nevnt. Samtidig ser det ut til at biskopen har glemt å nevne noe om hvor ofte det var gudstjenester der. Han nevner frekvensen ved de andre kirkene i Land Prestegjeld, men altså ikke ved Kinn. Det underlige er forresten dette at i Povel Hvidtfeldts jordebok av 1574–77 nevnes ikke Kinn i det hele tatt, bare Fluberg, Hoff, Garder (på Østsinni) og Hougner (på Nordsinni).

På Nedre Ullsaker finnes det den dag i dag et lite jordstykke som kalles «kjerkeflaten».

Lunde menighetsråd fikk i denne sammenheng omkring 1985 riksarkivar Håkon Christie på befaring. Han konkluderte med at ut fra jordstykkets beliggenhet i forhold til

Ullsjøen i dag, og ut fra der det på folkemunne sies at kirkegården har ligget, tilsier at kirken må ha ligget et annet sted enn på dette jordstykket. Men at dette sted kan ha hatt noe med kirkeplassen å gjøre, ville han ikke se bort ifra. Iallfall mente han at det var fint om plassen ble vernet om.

II ³⁾

Da kirkestedet i Ullsakerbygda ble nedlagt, ble Kinn felles kirke for hele Torpa. Under de følgende århundrene kan vi regne med at befolkningen økte. Det ble økende frekvens i det å følge sine døde fra Vest-Torpa og til kirkegården ved Kinn. Vi kan levende forestille oss de strabaser som dette medførte høst og vår, og på glatt vinterføre ned Feldelia over Dokka, og opp fra Finni og til Kinn. En vei som også etter 1669 ble opprettholdt som ridevei om sommeren.

Befolkningens ønske etter på ny å få sitt eget gudshus økte. Et sted de lettere kunne ta seg fram til når det var gudstjeneste, dåp, vigsel eller gravferd.

Nå skjedde det på 1600-tallet et oppsving i landets økonomi. Og befolkningen på Vest-Torpa fikk oppført sin egen kirke på gården Gårder, eller Garde som det den gang ble skrevet. Det var en gavekirke. Det betyr at det var en kirke som ble bygget opp og vedlikeholdt ved hjelp av gaver. Den ble med andre ord holdt utenfor det offentlige soknekirkesystemet. Gavekirkene var ofte, slik som begge gavekirken på Vest-Torpa både bygget og opprettholdt ut fra rent bekvemmelighetshensyn. Ikke noe negativt i dette, for det kunne være svært langt til hovedkirken, eller veien dit kunne vær strabasios, slik som det vitterlig var for vest-torpingene siden de måtte over Dokka. Det er vel heller ikke å underslå at gavekirkene også ble et statussymbol for den gården den lå på og for bygda den sto i.

Når den ble oppført på Garde, kan det jo tenkes at gårdbrukerne som eide mest i Garde på Vest-Torpa den gang var en med innflytelse. Gården var den gang en full gard. Og ifølge manntallet fra 1666 var det to oppsittere på gården, Gutorm Jensen, 55 år, som eide 1 ½ hud, og Østen Eriksen, 54 år, som eide 3 huder.

Nils Lauritsen Gram var sokneprest i land. Han var blitt utnevnt 16. oktober 1634. Hans sønn Mads, som ble født i Land i 1636, utdannet seg også til prest. Han ble først kapellan hos sin far. Den 29. mai 1669 fikk han så kallsbrev på sokneprestembetet. Det vil si at han skulle ta over når faren døde. Men det ville seg slik at Mads døde i 1676, tre år før sin far. Det var i det samme år Mads fikk kallsbrevet på sokneprestembetet, 1669, at gavekirken på Garde i Vest-Torpa ble ført opp.

Ole Smed skriver i sine opptegnelser om denne kirka at den skal ha vært en langaktig firkantet bygning av tømmer.

På et av maleriene som tilhører denne kirka, men som nå henger i Lunde, omtales denne kirken som Ny-Gaal kirke. Dvs. Ny-Gård. Den har derfor på folkemunne blitt kalt for Ny Gaard kirke, slik det står på minnesteinen fra 1961. Da uttalte kallskapellan Nyheim at det å feire gudstjenester her måtte bli en årlig foreteelse. Noe som ikke skjedde før i 1979 da Lunde menighetsråd tok opp denne tanken på ny. Siden har det blitt holdt en gudstjeneste der hver sommer.

Det hele var en naturlig følge av at lærer Gunnar Bratrud, sammen med en valgfag-gruppe i 9. klasse ved Dokka ungdomsskole, i løpet av skoleåret 1978–79 tok på seg bl.a. å få avdekket omrisset av kirka. Noe som skjedde i samarbeid med Lands Museum.

Under denne utgravingen ble det stadfestet at kirka hadde vært langstrakt. Den har vært ca. 14 meter lang og 7 meter bred. Dessuten tyder det på at i østenden kan det ha vært et sakristi.

På Lands Museum er det oppbevart to solide ytterdører som en mener begge stammer fra Garder kirke på Vest-Torpa.

Videre regner en med at taket var tekket av torv, som var ganske vanlig, selv om det også ble brukt flis. Dette da de hjemmesmidde spikerne som ble funnet, er for store til å feste flis med.

Det ble også funnet glasskår i den østre enden av tomta. Det kan ha vært to vinduer der det muligens har vært sakristi. Glasset var grønt. Er det fra kirkens tidligste periode, er glasset blitt importert. Noe en vel skulle tro, siden det synes som om det er blitt dårligere tider, og som en følge av dette har kirken også forfalt. Glassverkene begynte sin virksomhet i Norge ikke før etter 1741.

Når det gjelder navnet på kirka, om det rette er Ny-gaard kirke, slik står på minnes-tøtta, eller Gaarder (Garde) kirke, har det visstnok vært en del diskusjon om. Men jeg mener at både Leif Wien og Gunnar Bratrud har gjort en god og holdbar dokumentasjon for at navnet kort og godt var «Garde» (Gaarder). Leif Wien skriver i 100 årsskriftet for nåværende Østsinni kirke (1977): «Den (dvs. Østsinne kirke) het Gårder kirke før – til en del forveksling med Gårder kirke på Vest-Torpa.»

At det var slik, har så Gunnar Bratrud tydeliggjort ved å vise til følgende:

1. Maleriet i Lunde kirke. Dette tror en ble laget til innvielsen av den gamle kirke. Bildet har årstallet 1669, og der skrives navnet slik: «Ny-Gaals kiercke udi torpens anex.»
2. I besiktigelsesprotokollen står for året 1675: «It Annex kaldes Nye Kirche Udi Torpen.»
3. Kallsboka for Land prestegjeld har 1732 følgende: «Gaarder Kirche udi Torpen.»
4. Kallsboka har en senere tilføyelse: «I 1769 blev den gamle Gave kirke staaende ved Gaarder som brøstfeldig Caserit.»
5. Ole Smed har skrevet om kirken. Men han har ikke skrevet navnet på samme måten hele tiden. Han bruker et sted «Gaarder kirke», mens han et annet sted skriver «Nygaards kirke».
6. I «Folkeminne fra Land», «Boka om Land», bind 2, er ett sted skrevet Garde kirke, senere «Gardekjerka». I begge tilfeller er det ment en gamle kirken på Vest-Torpa.

Med andre ord: Det aller meste taler for at Garde var det rette navnet på kirka. Men at den ble benevnt som den Nye Garde-kirka i Land, i motsetning til den gamle i Land, som lå på Østsinne, og som fortsatt var i bruk.

I «Folkeminne fra Land» er det dessuten gjengitt følgende glimt fra 1700-tallet. Det var fra den første gudstjenesten Herr Nils Dorph holdt i Garde-kirka på Vest-Torpa. Han tiltrådte som sokneprest i Land i 1734.

Under denne gudstjenesten talte han bl.a. om hvor ønskelig det var for ham å stå på

god fot med menigheten, og mente han selv var en god og snill mann. Han avsluttet med å si: «Men gjør I meg ondt, så blir jeg nesten aldri god igjen.» Han regnet vel med å sette seg i respekt på denne måten. Anders Ommelstad reagerte med å reise fra sin stol og utbrøt: «Gud bedre oss for en sjelesorger vi har fått,» hvorpå Herr Nils ble ergerlig og skrek fra prekestolen: «Ta det best og kast ham ut.»

Om disse to senere ble forlikte eller ikke, det forteller ikke historien.

Ifølge tradisjonen skal presten i Ringsaker en periode ha holdt jevnlig gudstjeneste i Garde-kirka. Det sies også at folk derfra skal ha vært med å veibyggingen mellom Vest-Torpa og Aust-Torpa.

Nå vet vi jo at kirkene i Aurdal tilhørte Ringsaker Almue fra 1723. Det har seg jo slik at det ved en plakat av 1. august 1721 ble bestemt at kirkene med gods skulle selges på auksjon. Kongen trengte penger i statskassa. En god del kirker ble solgt både til prester og andre samtidig som at de som kjøpte disse kirkene fikk noe av jordveien rundt kirkene. Til gjengjeld måtte de som kjøpte, forplikte seg til å ta over vedlikeholdet av kirkene. Det var bare kirken i byene og i Nord-Norge som ble holdt utenom.

Men hvorfor Ringsaker skulle ha interesse i Garder kirke, som jo var en gavekirke, og som sådan ikke vedlikeholdt av det offentlige synes fortsatt å forbli en gåte. Ved de undersøkelser jeg har gjort så langt, har jeg ikke funnet noen løsning på «problemet».

Det vi med sikkerhet kan slå fast er at kirken på 1760-tallet var blitt så falleferdig at noe måtte gjøres. Sett fra prestelig makelighetssynspunkt så sokneprest Nils Dorph helst at kirken på Vest-Torpa ble nedlagt uten at noen ny ble bygget. Det vil si at Kinn kirke igjen skulle bli den eneste kirken i det vidstrakte sognet.

Dette satte befolkningen seg imot. Nå heter det også at en av grunnene til at kirken da måtte reises et annet sted enn der den gamle lå, var at jordsmonnet der på Garde ikke egnet seg til å utvide kirkegården. Noe som jo ble bekreftet gjennom det arbeid Gunnar Bratrud og gruppa hans gjorde.

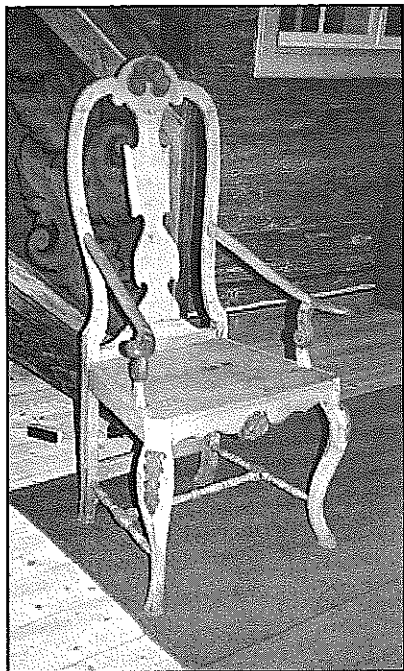
III⁴⁾

En av de som nå gikk i spissen for å reise en ny gavekirke, var Stener Gudbrandsen på Lunde. Ja, mye tyder på at han har vært en av lederne i bygda. Bl.a. er det han som ledet an i en rettssak mot etnedølene angående grensene i traktene omkring Synnfjellet.

Han var også den som ga tomt til ny kirke. Kirken ble oppført i løpet av 1769. Tømmeret til kirken ble hugget i åsen på Vest-Torpa, der gardene hadde sameie. Kirken ble oppført som en korskirke i laftet tømmer. Og i stedet for et tårn med spir, fikk den en kuppel. Bygmesteren er oppgitt å være fra Koldsrud på Østsinni.

Som alle kirkene på den tiden hadde den en kvinne- og en mannsside. Og gårdene hadde sine egne benker. Ja, helt fram til restaureringen på 1950-tallet var dørene inn til benkene der. Og det fortelles at rekkefølgen på de fire fremste kirkebenkene var, sett fra koret: Felde, Lunde, Gaarder og Ruud.

Garde kirke synes å ha vært en rikt utstyrt kirke. Foruten de ting som havnet på private hender, ble iallfall følgende ting overført til den nye kirken:

En gammel stol. Den er av den typen stoler som ble laget på slutten av 1600-tallet. En kalk av sølv, som bærer bystemplet for Christiania for året 1686 og mesterstemplet til gullsmed Baard Gangdolph Bonsach. Videre en disk med et inngravert hjulkors, dessuten et døpefat og to lysesaker i messing.

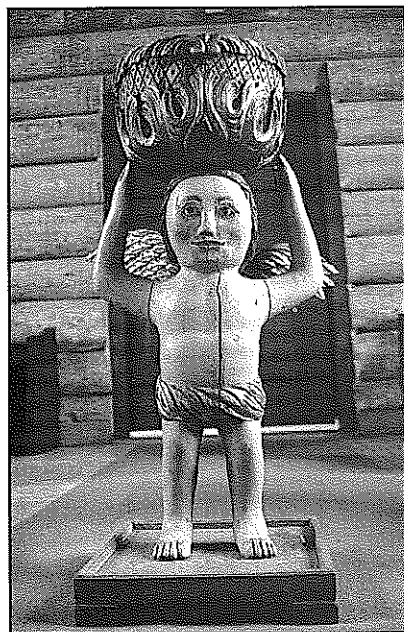
Det fins i kirken tre malerier som en regner med stammer fra Garde. Det ene er det nevnte bildet med påskriften som inneholder tidfestingen av denne kirken. Det forestiller Jesu bønnekamp i Getsemane. Påskriften lyder i sin helhet: «ANNO 1669 Er denne tafler forærit til Ny-Gaals kiercke udi torpen anex aff ærlig Karl Søfren Gumundsen til ærens paamindelse.» Flere har prøvd å verifisere giveren, men så vidt vites har ingen klart dette til nå. Et annet forestiller Abraham som er i ferd med å ofre Isak. Det tredje har som motiv Josef som blir solgt av brødrene sine.

Døpefonten er vel også overført til Gardekirka. Den er lik den som står i Østsinni kirke. Denne er fra den gamle Gardekirka på Østsinni. Vi kan vel gå ut fra at den er laget av den samme treskjæreren. Det vi vet om den i Østsinni er at det er den kjente treskjæreren fra Hedmark, Lars Pinnerud, født 1700, død 1762, som skar den ut. Han oppholdt seg i Land i 1726.

Dette er med andre ord ting vi omgås med i kirken til daglig, og som knytter Lunde kirke til den kirke som sto før denne. Ja, vi må heller ikke glemme tårnfløyen. På den står det 1701, samt bokstavene CHST, etter presten som på den tid var sokneprest i Land, Christopher Hansøn Tanke.

IV ⁵⁾

Den 23. august 1769 ble kirken innviet på biskopens vegne av soknepresten til Land, og prosten til Toten og Valdres, Nils Dorph. De prestene som ellers deltok var Herr Heinrich Anker, sokneprest til Ringsaker, Herr Fredrich

Gunnar Mandal, sokneprest til Sørum, Herr Jens Landt, sokneprest til Aurdal, samt Herr Erik Anker, sokneprest til Wang i Valdres.

På minnetavlen som henger over klokkerstolen står det foruten navnet på nevnte prester at «med menighetens og edelmødige Guds børns gaver er dette Guds hus udi året 1769 blivet viet inn under en anseelig og folkerig forsamling og Herr Niels Dorph, prost og sokneprest til Land».

Den samme morgenen som denne store begivenhet, fant det sted en annen stor begivenhet på garden Lunde. En ny verdensborger så dagens lys. Han ble av sin far brakt til kirken samme dag, slik at allerede under innvielsesgudstjenesten ble den første dåpen foretatt i den nye kirka. Gutten fikk navnet Johan. Faren var altså Stener Gudbrandsen, opprinnelig Strande, Ringebu. Hans hustru, barnets mor, het Siri Joensdtr, opprinnelig Waalen, Gausdal. Dette var hennes andre ekteskap. De hadde giftet seg i 1760. Faddere til Johan var fogden Wøhner, leutnant Berg, Oberforster Berg, Madam Gløresen og Jomfru Stub.

Herr Niels Dorph syntes som nevnt, ut fra et prestelig makelighetssyn og ut fra de store avstander, at hverken Hougner, Nordsinni, skulle bygges opp på ny da det skjedde i 1758, eller nå Lunde. Men han måtte bare ta befolkningens ønske til etterretning.

Han kalte Lunde kirke for Tabor da han innviet den. Om det var den fine beliggenheten eller hva som fikk ham til å kalle kirken Tabor, vites ikke. Men for befolkningen forble det Lunde kirke.

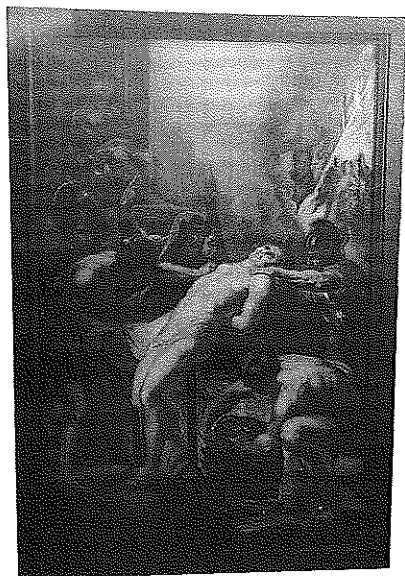
Samtidig er det naturlig at gjennom de generasjoner som fram til i dag har vandret på kirkevei hit, har de aller fleste, om ikke alle, hatt og har her sine små og store forklarelsesstunder i møte med Den Treenige Gud.

Eggert Munch, en venn av Dorph, malte under sitt opphold i Land et bilde av St. Laurentius Martyrium. Det er tale om en ikke helt god kopi etter et maleri av Rubens. Originalen henger i Alte Pinakotehek i München.

Dette ble da altertavlen sto ferdig i 1772, plassert i altertavlen, sannsynligvis i den tro at det dreide seg om et Kristusmotiv. Og der er jo de som for seg selv opp til våre dager har omtolket motivet til «Kristus, pint under Pontius Pilatus», selv om Jesus jo ikke ble pint ved hjelp av ild.

St. Laurentius, som levde i det tredje århundret, ble ifølge legenden levende brent på en stekerist. Motivet er her det øyeblikk da hans klær er tatt av ham og han skal legges bakbundet på risten.

Mye tyder på at Dorph og andre kan ha tolket bildet som en variant av «Jesu

nedtagelse av korset», da dette er bilder der Jesu legeme dominerer. Bildet har i dag fått en mer rettmessig plass i et kirkerom, som ikke er noe museum men sted for et levende møte mellom Gud og mennesker.

Kunstneren Peder Aadnes (1739–1792) på Lille Odnes i Fluberg malte alteret. Han malte også prekestolen og stolpene som sto framme i koret. For arbeidet mottok han 70 riksdaler. Dette ble i sin helhet bekostet av Wølner, som da var fogd i Land. Peder Pedersen Aadnes, som bl.a. er representert på flere storgårder i Oppland, gikk i lære hos den allerede nevnte Eggert Munch fra 15-årsalderen av, mens denne hadde som oppgave å male alterbilder til flere av kirkene i Land i tidsrommet 1754–57. Med andre ord må

også St. Laurentius-kopien ha blitt malt til kirka på Garder. Dersom da ikke Dorph har hatt bildet privat og gitt det til Lunde ved innvielsen.

I 1785 forærte bygdas egen store treskjærer på den tiden en tavle for innkreving av almisser til kirkens arbeide. Treskjæreren het Hans Jonassen. Han ble født på gården Ruud, Vest-Torpa, i 1752. Han ble konfirmert i 1769. I 1812 bodde han på Aamodt, hvor han var forpakter for Lars Berg. I dette året giftet han seg med enken i Sollien, Aust-Torpa, Ane Amundsatter fra Kind. Hun var født i 1784. De fikk to barn sammen, Karen f. 1814, og Johannes f. 1816, som i god voksen alder kjøpte Felde. Men ekteskapet mellom Ane og Hans ble kortvarig, siden Hans døde allerede i 1817, 63 år gammel.

Det største arbeid som vi i dag kjenner til av de han utførte, er prekestolen, altertavlen og korsranken i Vestre Slidre kirke. Dette skjedde i 1797.

En slik almissetavle ble båret rundt i kirken under gudstjenesten, helst under prekenen. Enkelte steder var det hengt bjeller på for å påkalle menighetslemmets oppmerksomhet. Dette var et meget forstyrrende element under gudstjenesten. Og etter en god del protester, ikke minst fordi det skjedde under prekenen, kom det på 1800-tallet en lov som forbød dette. I stedet ble det innført faste kirkebøsser, og dette at en bar offergaven fram og la den på alteret.

Den gamle soknekirken på Kinn, som egentlig var en St. Mikael-kirke, var på begynnelsen av 1800-tallet blitt så skrøpelig at den var moden for rivning. Dessuten hadde befolkningstygden krøpet oppover i dalføret. Det var derfor sterke krefter som ønsket ikke bare en ny kirke, men også at den skulle legges et annet og mer sentralt sted i bygdesamfunnet. Og fordi en mente at det ville være nok med et kirkebygg å holde i orden for bygda, var det krefter som ville at også Lunde kirke skulle legges ned.

Amtmann Christian Sommerfeldt var en tur i Torpa for å besiktige en bro ved Aamodt, akkurat der det var tenkt at den nye kirken kunne bli oppført. Det ble fresatt ønske om at amtmannen skulle delta på et møte for å megle i den strid som i denne sammenheng hadde oppstått blant innbyggerne. Han bevirket da at Torpa almue møtte på gården Aamodt den 25. mars 1816.

Det heter seg jo på folkemunne at Sjur Fossum, som var en av Nord-Bygdas mest betydningsfulle menn, skal ha inngått en hestehandel med amtmann eller fogd ved denne anledning. Fossum'n skal ha observert at denne hadde en heller mindre bra hest. Som en følge av dette skal han ha gått ut og sagt at «dersom du er enig med meg under møtet, skal du få en ny hest av meg». Hva som er sannhetsgehalten i dette kan vi ikke etterprøve. Det vi vet er at det var kompakt motstand fra bøndene rundt Kinn kirke mot å anlegge en ny kirkeplass lenger nord i bygda. Samtidig utgjorde disse bare en liten del av befolkningen. Kan det ha vært et rent hestekjøp, der ettertiden har tolket det hele som en hestehandel?

De som møttes på møtet 25. mars representerte 36 av gårdene på Aust-Torpa (nåværende Aust- og Nord-Torpa), og 8 av gårdene på Vest-Torpa. 11 gårder på Aust-Torpa og 11 på Vest-Torpa var ikke representert.

Amtmannen la fram følgende forslag:

«1. Om de, nemlig Almuen ere eenige i at sløjfe den nu forfalne Kinds Kirke, og i dens Sted besørge en nye Kirke med Kirkégaard Opbygget paa Gaarden Aamodt i Torpen paa det Sted der, hvor Eieren hr. Lars Berg anviser ovenfor gaarden, og som bemeldte hr. Berg avgifer uden ringeste Godtgjørelse.

2. Om Almuen, naar den saaledes proponerede nye Kirke ved Aamodt kommer i Stand, vil nedlegge Gave-Kirken på Vest-Torpen, og da tage deel i alle muelige Udgivt, Oppbyggelse, Reprationer efter Opsiddernes Antal, Præstehold og Skyds ved den paa Aamodt opførte Kirke, efter Omgang paa lovlig Maade, saaledes at Øst- og Vest-Torpen udgjør et Kirkesogn.»

De som møtte for vesttorpingene sa seg villige til å legge ned gavekirken så snart biskop og sokneprest erklærte kirken for ubrukelig. De skulle ikke vedlikeholde Lunde kirke. Midlene skulle heller gå til å føre opp og vedlikeholde den nye felles kirken. Men de krevde at der skulle holdes en gudstjeneste om sommeren og en om vinteren så lenge kirkebygningen holdt. Dessuten ba de om at kirkegården fortsatt skulle bli benyttet.

Grunnen til at vesttorpingene hadde dette synet, var at de ikke lenger klarte å skaffe til veie de sårt trengte midler til å vedlikeholde kirken. En regnet derfor med at selv om kirken ikke var gammel, ville den raskt komme til å forfalle. De mente også at bliggen-

heten ved Aamodt var sentral for hele Torpa, og at de derfor ikke trengte noen egen kirke på sikt.

Vesttorpingenes innspill ble sammen med amtmannens det som forsamlingen vedtok. De som stemte imot var oppsitterne rundt den gamle Kinn kirke. I den videre saksgangen synes det som om det den 27. april har vært en delegasjon fra Aust-Torpa hos sokneprest Berg, og gitt ham forståelsen for at stemningen i bygda var å føre opp et nytt kirkebygg på den gamle kirkeplass på Kinn. Og at soknepresten har viderebefordret en slik henstilling til departementet. Men så kom brevet til Kongen fra Torpens Annex i Landsprestgjeld, datert 28. april. Kort fortalt gikk jo dette ut på at «Søren Valhovd og fleere af Torpens Annexer deres Ansøgning om naadigst Approbation paa at bygge den nu forfaldne Kinds eller Østre Torpens Kirke ved Gaarden Aamodt, og med Tiidn at sløfyfe Lunde Gave Kirke paa vest Torpen, overenstemende med en av dem indgaaet Foreening. – Øvrighed Amtmand og Ridder Sommerfelt.»

Soknepresten går i sin påtegning denne sommeren inn for Aamodt, samtidig som han ber om tilbakekallelse av sitt brev av 27. april. Prosten i Valdres og Toten Prosti, Hans Jacob Stabel følger opp, samtidig som han også ber om at besitterne rundt Kinn må få benytte den gamle kirkegård fortsatt som sådan. Noe besitterne selv ber kongen om i 1823.

Den 24. september 1817 forelå så den kongelige resolusjon. Den ble i overensstemmelse med det som møtet den 25. mars hadde vedtatt.

Kirken ved Aamodt stod ferdig i 1823. Den ble en nye hovedkirka i soknet.

Men siden Lunde kirke holdt seg forbausende godt gjennom de nærmeste ti årene, fødtes tanken om å be kongen på ny om ikke det som vedrørte Lunde i den kongelige res. fra 1817 kunne gjøres om. Dessuten hadde Lunde kirkes regnskapsfører Stener Lunde nå en beholdning på omkring 80 spesiedaler. Og etter gudstjenesten søndag 22. mars 1846 ble det avholdt et møte på gården Lunde, der de fleste av gårdbrukerne på Vest-Torpa deltok. De som deltok var foruten kirkens regnskapsfører Stener Lunde, formann og medhjelper Ole Harstad, Johannes Lunde, Niels Gaarder, Ole Gaarder, Johannes Fælde, Ole Stadsvolden, Ole Frøslie, Niels Klette, Tollef Ullensager, Niels Sjaaheim, Niels Bakke, Christian Bakke, Ole Hommelstadsæteren, Ole Erstad, Christoffer Erstad, Ole Hommelstad, Peder Lunde og Erik Fælde. Disse uttrykte ønske om at Lunde gavekirke «fremtidig maatte blive vedligeholdt». De valgte Ole Eriksen Frøslie, 18 stemmer, og Stener Lunde, 15 stemmer, til å «inngaa med Ansøgning om Tilladelse til Kirkens fremtidige Vedligeholdelse og Bestaaen som Gavekirke samt til, naar saadan Tilladelse maatte være erholdt, at forestaae kirkens reparation».

Soknerprest Aabel sendte så en ansøgning om dette samt at det måtte tillates minst 6 gudstjenester i året. Han skriver i sitt underlagsmateriale at kirken de siste 30 år har holdt seg merkverdig bra, men at nå må bl.a. taket bli reparert. Han minner om at gavekirken er blitt oppført og vedlikeholdt gjennom Vest-Torpas almues milde gaver. Han regner med at det fortsatt vil skje på denne måten. Han skriver videre at riktignok kan kirken sies å ikke være nødvendig, siden soknets hovedkirke på Aamodt både er stor og uten besværlighet kan besøkes også av beboerne på Vest-Torpa. Men han understreker at kirken ikke er overflødig, i og med dette at det sokner 693 mennesker dit, eller omlag en

tredjedel av Torpas befolkning. På denne tiden bor 2121 mennesker i Torpa sokn. I hele prestegjeldet bor det 8103 personer. Av disse 2248 i Hoff, 1845 i Fluberg, 1287 i Nordsinet og 602 i Østsindet. Med andre ord, Torpa sokn er det nest største soknet i prestegjeldet.

Land formannskap og de kirkelige institusjoner sluttet seg til ansøkingen. Men saken drøyde og i løpet av mai 1847 ble det purret på saken. Først 24. mai 1848 forelå det en kongelig res. som bifalt Kirke- og Undervisnings Departementets innstilling. Denne innstilling konkluderer slik:

«Man skulde saaledes underdanigst indstille: at af de Gudstjenester, der tilfalde Torpens Sogn af Lands Præstegjeld under Thoten og Valdres Provsti i Christiania Stift, skulle 6 aarlige efter Biskopen forrettes i det derværende Lunde kapel, saalenge dette Kapel forsvarligen vedligeholdes.»

Befolkningen på Vest-Torpa hadde nådd sitt mål, det å få beholde sin vakre kirke.

VI ⁷⁾

Kapellanen hadde på denne tiden sitt tilholdssted på Gefle, Østsinni. Men så ble Harstad Midtre innkjøpt til ny kapellangård. Det skjedde kanskje med tanke på at prestegjeldet skulle deles, og siden Torpa ville bli det største soknet i det nye prestegjelder regnet en med at Torpa ville bli hovedsoknet. Og en syntes vel at gården egnet seg bra til ny prestegård for sokneprestembetet. Men J. Heuch Alsing, som ble den nye kapellanen, falt av en eller annen grunn ikke til ro i denne skog- og fjellbygda.

Og da prestegjeldet skulle deles gikk han inn for Ruud gård på Østsinni, og dette soknet som det nye hovedsoknet. Alsing hadde selv tenkt å søke det nye sokneprestembetet.

Han fikk bevirket at Østsinni ble hovedsokn med Ruud som prestegård, selv om den komité som formannskapet i Nordre Land hadde oppnevnt ikke fant at Ruud hadde noen særlige fordeler framfor Harstad. Alsing fikk ikke embetet som sokneprest, og kapellaniet i Torpa ble nedlagt. Og helt fra 1866 og fram til 1947 var Nordre Land ene-prestegjeld.

Fram til ca. 1875 var kirken verken malt eller panelt utvendig. Det samme gjaldt innvendig. Men i denne perioden foregikk det et omfattende reparasjonsarbeide. Det var i denne sammenhengen det første orgelet ble anskaffet til kirka. Dette var et orgelharmonium som grosserer Johannes Lunde i Oslo skaffet til veie. I 1880-årene ble det innsamlet midler til et gulvteppe som ble vevet av Ingeborg Røste.

I 1902 begynte innsamlingen av midler til det orgelet som står der den dag i dag. Kontrakten med orgelfabrikken i Snertingdal ble inngått i 1905. Det kostet den gang 1400 kroner. Nå er det modent for utskiftning.

VII ⁸⁾

3. desember 1920 fikk vi lov om menighetsråd. Og den 5. og 19. februar 1922 holdtes

det første menighetsrådsvalg for Torpa Sokn. De som ble valgt inn i det første menighetsrådet var: O. M. Ommelstad, Birger Frøsli, Olav Finden, Erik Smedsrud, Anna Lunde, Susanna Ommelstad, Anton Engeseth, og B. N. Øistad.

På det første menighetsrådsmøtet 4. mars ble sokneprest Lien valgt som den første formann. O. M. Ommelstad ble nestformann. I det første året ble det avholdt to møter, og på møte den 20. april ble Bjønnes Jacobsen foreslått på 1. plass som ny biskop i Hamar.

Den andre saken gjaldt et forslag om at Lunde skulle ha like mange gudstjenester i året som Aamodt. Iallfall at hver annen 2. dag av de store høytider skulle tilfalle Lunde. Den gangen hadde Torpa sokn og Aamodt som soknekirke 2. dagene. Saken ble drøftet uten at det ble fattet noe vedtak. Vi ser av menighetsrådsprotokollen at fordelingen mellom Aamodt og Lunde fortsatte å være 2:1 så lenge det var en prest i prestegjeldet.

Da Landstads reviderte salmebok kom i 1926 var Torpa et av de sokn som i første omgang ikke innførte denne. Det skjedde først etter et nytt menighetsmøte om saken 2. juledag i Aamodt 1933.

Sokneprest Lien ble hvert år i de to første menighetsrådsperiodene valgt til formann. Da tredje periode startet i 1928 valgtes for første gang en legmann. Det var Olav Finden, som nå skrev seg for Olav Finni.

I 1933 ble det bl.a. pekt på at prekestol og altertavle burde bli vedlikeholdt med noe maling, uten at det ble gjort. Av større reparasjon ved Lunde i denne perioden er reparasjon av stakitten rundt kirka, og opparbeidelsen av grusganger inne på kirkegården nevnt. Det var i 1935–36-budsjettet. Og i det påfølgende budsjettår ble det bevilget penger til reparasjon av gulvet i tårnet. I januarmøtet 1936 ble det besluttet å få til en innsamling slik at en kunne gå til anskaffelse av særkalker i kirkene. 14. juni 1937 ble det sendt søknad om å få gå over til særkalker, og i augustmøtet samme år ble det bl.a. vedtatt å gå til innkjøp av 40 særkalker til Lunde kirke.

Foranlediget av et skriv fra sokneprest Erla sendte menighetsrådet etter menighetsrådsmøte 20. oktober 1936 et brev til departementet angående oppussing av kirka. Etter gjentatt purring av 11. mars 1937, ble det gitt beskjed om at brevet var oversendt riksantikvaren. Men da rådet ikke hadde hørt noe i begynnelsen av 1938, ble det sendt et brev direkte til riksantikvaren. Det resulterte i at riksantikvar Dominico Erdmann kom på befaring den 16. juni. Sammen med ham var sokneprest Erla, Olav Finni og Martin Enger. Erdmann utarbeidet deretter en plan for restaureringsarbeidet. Men krigen kom, og det hele berodde til 1951/52.

Da ble det lagt stubbeloft under det gamle gulvet som ble tatt opp og lagt ned igjen. Veggene ble avlutet, søylene under galleriet avdekket i Riksantikvariatet, kirkebenkene ble pusset opp. Det var vel i denne sammenheng benkedørene ble fjernet. Det ble gjort noe med orgelet, og flere av fargene på altertavlen ble frisket opp. Det ble anskaffet teppe til innsiden av alterringen. Dette var tegnet av Else Poulsen, og vevd på husfliden i Oslo. En anskaffet seg også nytt alterantependium og ny alterduk. Dørene til kirken og hele sakristiet ble malt på nytt. I løpet av 1951 gikk en også til anskaffelse av de fire brudestolene. Det var Sigmund Engeseth som laget disse. Og stoffet i stolene ble vevd av Marie Felde.

Til dette arbeidet bevilget kommunen kr. 5000,—. Kr. 1000,— kom fra fortidsminnefore-

ningen, resten fra kirkeforeningene med unntak av kr. 400,—. Denne gjelden ble dekket ved hjelp av det offer som kom inn ved den festgudstjeneste som markerte gjenåpningen av kirken. Prost Ludvig Klaastad, sokneprest Mikael Gladhaug og kallskapellan Olaf Schøyen deltok. Det var prosten som pekte.

I forlengelsen av «Lov om den Norske Kirkes Ordning» som kom i 1953, forelå sommeren 1954 et skriv fra Kirke- og undervisningsdepartementet om eget menighetsråd for Lunde kapelldistrikt. Av dette skrivet framgikk det at Lunde oppfylte kravene om å bli egen menighet innenfor ramme nav Torpa sokn. Det ble pålagt at et eget menighetsråd for Lunde ble valgt for de resterende to årene av inneværende periode. Menighetsrådet ba om ikke menighetsstrukturen kunne få bestå ut perioden, men fikk avslag. Den 20. november 1955 holdtes det første menighetsrådsvalget. De som ble valgt var Hans Lyshaug, Håkon Lauvli, Anne Lunde, Einar Myhre, Harald Ommelstad og Bjarne Enger.

Det nye menighetsrådet holdt sitt første møte 1. mars 1956 og valgte Håkon Lauvli til sin første formann.

En av de første sakene som kom opp var egen prestebolig for Torpa. Og de sendte en henstilling via Torpa formannsskap til Nordre Land kommunestyre i sakens anledning. Presteboligen sto ferdig på Doktorhaugen i 1959.

Det ble dette året også satt igang arbeid for å få elektrisk oppvarming i kirkehuset. Det ble også arbeidet for å få til en kirkegårdsutvidelse. Endelig vedtak om dette skjedde på et møte lørdag 7. mai 1960.

I 1962 sluttet Harald Ommelstad som organist etter 40 år i tjenesten, og i august samme år holdt biskop Schjelderup visitas. Det var den første visitas etter at Lunde kapelldistrikt hadde fått eget menighetsråd.

24. august 1969 ble 200 årsjubileet markert på en fin og verdig måte. Kirken var fylt til siste plass, og en del måtte overvære gudstjenesten ute via høyttalere. Dessverre var biskop Alex Johnson forhindret fra å komme pga. sykdom. I hans sted forrettet og prekte tidligere sokneprest Mikael Gladhaug. Anne Synnøve Lindstad deltok med vakker sang. Kallskapellan Willy Pettersen ønsket velkommen til jubileet, og prestene Aandstad, Schøyen og Aas leste skriftsteder. Gladhaug talte ut fra Matt. 12 om at på fruktene skal treet kjennes. Til stede på denne gudstjenesten var også en del utflyttede vest-torpingere.

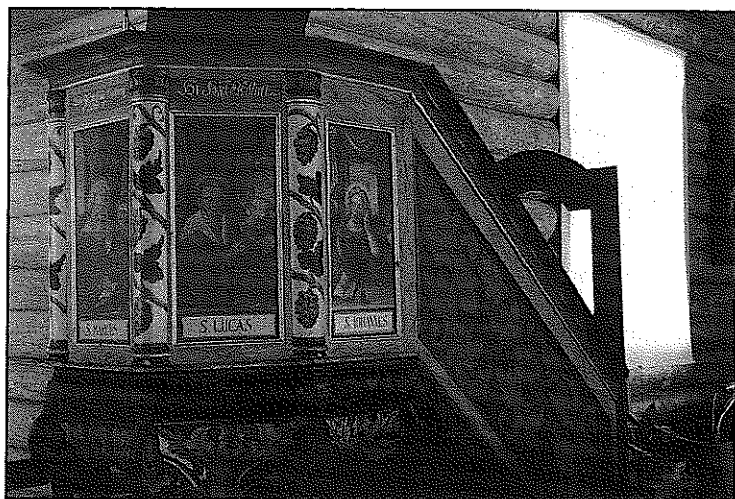
Etter gudstjenesten var det kirkekaffe på Skogtun. Her ble det fremført hilsener fra Gladhaug, ordfører Endrerud, sokneprestene Dahl og Schøyen, Olaf Finni på vegne av Torpa menighetsråd, fru Nyheim, samt sokneprest Trygve Aandstad som avsluttet.

Fra begynnelsen av 80-tallet og fram til 1993 har Toril Kamphaug på Dokka forestått fornyelsen av kirketekstiler i de fire kirkeårets farger.

Som tidligere nevnt har bildet av St. Laurentius fått en mer naturlig plass i kirken. Da det etter initiativ fra bl.a. biskop Hille og menighetsrådet ble bestemt å få et mer funksjonelt alterbilde, tok Hilde Reh Stensrud på seg som sin diplomoppgave å male et nytt sentralt bilde til altertavlen. Et bilde som i sitt preg hører hjemme i en 1700-talls korskirke. Hun løste denne oppgaven til alles tilfredshet. Dette bildet er også en Rubens-kopi med Jesus på korset, og med de to Mariaer under. Med andre ord, kirken har fått et sentralt talende motiv i sin midte.

Ja, dette ble et lite sveiptog gjennom kirkehistorien, knyttet til Vest-Torpa og Lunde kirke. Jeg har prøvd å plukke ut det som jeg tror er av mest interesse, enten det er allmenn lokal kirkehistorie, eller det går på Lunde kirke som sådan.

I 1996 vil Lunde menighet feire 50 år som egen menighet. I år (1994) er det den vakre erverdige kirkebygning som er 225 år. Her har generasjoner før oss samlet seg til gudstjeneste, og her vil generasjoner etter oss gjøre det samme.

*Tormod
Grønland*

Menighetsrådsformenn:

Torpa Menighetsråd

(den gang det kun var én menighet i soknet):

1922–1927:	Sokneprest Lien
1928–1933:	Olav Finni
1934–1936:	Bernt Øistad
1937–1943:	Olav Finni
Juli 1943–mai 1945:	Ute av funksjon
1945–1949:	Olav Finni
1950–1955:	Olaf Schøyen
1956:	Olav Finni

Lunde Menighetsråd:

1956–57:	Håkon Lauvli
1958–61:	Bjarne Enger
1962–65:	Håkon Lauvli
1966–69:	Einar Myhre
1970–73:	Jørgen Skogstad
1974–78:	Trygve Sollien
1979–81:	Odd Tomter
1982–93:	Hjørdis Lauvli
1994– :	Solveig Aaslund

Prestene i Nordre Land etter 1945:

Sokneprester:

Mikael Gladhaug	1946–1964
Trygve Aandstad	1964–1977
Hans Chr. Eidsvaag	1978–1982
Johan K. Flekstad	1982–

Kallskapellaner:

Olaf Schøyen	1947–1956
Asbjørn Nyheim	1956–1961
Lars Flatø	1961–1967
Willy Peterson	1968–1973
Arne Bjørn Hansen	1973–1977

Residerende kapellaner:

Tormod Grønland	1977–1988
Bjørn Vidar Lie	1988–

Noter

1. Georg Hille. Biskop emeritus. Biskop i Hamar 1975–1933. Både far og bestefar innehadde i sin tid samme bispestol.
2. Kap. I: Ole Smeds etterlatte notater i Land Museums arkiv. Regesta Norvegica V nr. 4, Diplomatorium Norvegica IX nr. 380, Biskop Jens Nilsøns Visitasreiser s. 297–98, Hvitfelds jordebok 1574–77, s. 178–181 (S. Koldsruds utg. 1929).
3. Kap. II: Bl.a. Manntallet 1666, Norske kongebrev 1669, Gunnar Bratrud i Landingen 1979 s. 42–55, Gunnar Bratrud «Nye Kirke udi Torpen» 1669–1769, gjengitt i Menighetsbladet for Nordre Land og Torpa 1984, Kallsboka for Land, Boka om Land, bind 2, Leif Wien: Østsinni kirke 100 år (1977), Geistlig Edsprotokoll for Oslo og Hamar stifter 1601–1730.
4. Kap. III: Kallsboka, G. Bratruds artikler, L. Wien: Østsinni 100 år.
5. Kap. IV: Kallsboka, G. Bratruds artikler, B. C. Lange: Utløpere av Rubens kunst å finne i Lands kirker. Oppland Arbeiderblad 7. januar 1978, Per Ole Lunde muntlig om slekta på Lunde, om Hans Jonassen i Landingen 1979, samt muntlig fra Anders Sollien.
6. Kap. V: Offentlige sakspapirer i sakenes anledning.
7. Kap. VI: Kallsboka. Menighetsrådsarkivet for Lunde.
8. Kap. VII: Kallsboka. Menighetsrådsarkivene for Torpa og Lunde menigheter.

Bilder:

Forsidefoto fra Trosterud Begravelsesbyrå.

Side 4: Garder kirketomt 1980. Foto Karin Grønland.

Resterende bilder: Kristian Lunde.

Dette heftet er utgitt i forbindelse med Lunde kirkes 225 års jubileum. Inntekten av heftet vil gå til nytt orgel. De hefter som eventuelt blir solgt etter at innsamlingen til nytt orgel er avsluttet, vil gå til utsmykningen av Lunde kirke. Vi takker for din støtte.

Vi vil også få rette en hjertelig takk til tidligere Res. kap. i Torpa, Tormod Grønland, som har utarbeidet dette heftet for oss.

Lunde Menighetsråd

Tormod Grønland

Mariendal Offsettrykkeri AS, Gjøvik